Kommunikation, kognition, videnskab og overtro af Joachim Ohrt Fehler, 2015.

Download denne og mere på www.joachim.fehler.dk

Fordom: En forudindtaget holdning (kognitivt skema), som kan være både positiv eller negativ. Fordomme er både en måde at forsimple vores håndtering af en kompleks verden, som kan være hensigtsmæssig, men samtidigt kan fordomme også være problematiske ved at sætte begrænsninger for andre. Hans-Georg Gadamer talte om at fordomme er grundlæggende for menneskelig forståelse, men at vi kan forsøge at sætte vores fordomme i spil for at sætte dem på spil.

Stereotyp: Kan opfattes som en slags underforstået (implicit) personlighedsteori, som går på en gruppe. Man kan beskrive dem som fordomme (kognitive skemaer), som kan være både positive og negative.

Halo effekt (Førstehåndsindtryk): Når et førstehåndsindtryk eller en enkelt egenskab ved en person påvirker ens samlede bedømmelse af den pågældende.

Rosenthal effekten: Det fænomen, at en persons forventninger eller fordomme til en andens præstationer har en tendens til at blive en selvopfyldende profeti. Robert Rosenthal bildte en ny lærer ind at to grupper elever som reelt var meget ens var mærkbart forskellige i deres evne til at lære nyt. De positive forventninger over for de forskellige elever havde en stor gavnlig indvirkning på elevernes præstationer efter året var gået og modsat med elevgruppen hvor læren havde negative forventninger.

Forer-effekten (også kaldet Barnum–effekten)

Den tendens mennesket har til at opfatte generelt udformede personbeskrivelser som værende meget personlige, fordi de rummer udsagn, der passer på de fleste.

Den enkelte skaber selv sammenhængen mellem personbeskrivelserne og sit eget liv ved at hæfte sig ved episoder der stemmer overens med personbeskrivelsen.

Forklare hvordan folk kan blive overbevist om at personlige beskrivelser baseret på astrologi (horoskoper) og diverse personlighedstest.

I slutningen af 1940'erne lavede psykologen Bertram R. Forer et eksperiment med en klasse psykologistuderende. Hver student fik udleveret en personlighedstest, som eleverne troede, var individuel, men som faktisk var ens. Ud af 39 studerende gav kun 5 af dem en karakter under 4. ingen gav under 2. og gennemsnitskarakteren lå på 4. (0 = dårligst – 5= bedst).

Forer effekten beviser ikke at alle horoskoper eller personlighedstests er forkerte, men den illustrere at de fleste af os vil lade os overbevise af troværdigheden af vage, generelle og upræcise beskrivelser.

Cold-reading:

- De fleste mennesker har en tilbøjelighed til at hæfte sig ved det, der passer godt i en personlighedsbeskrivelse og fortrænge eller overse det, der ikke passer.

- Der er en tendens til at smigrende beskrivelser, virker mere overbevisende end kritiserende beskrivelser.
- Den enkeltes accept afhænger også af afsenderen. Er testen fortaget af eksperter fremstår den mere troværdig (fx psykologer) eller en astrolog hvis man har tillid til en sådan. Omvendt vil nogen være særligt skeptiske overfor udvalgte afsendere f.eks. astrologer eller clairvoyanter.

Cold-reading er en teknik der typisk anvendes af tryllekunstnere, astrologer og clairvoyanter. Nogle bruger det bevidst som svindel mens mange anvender teknikken ubevidst og vitterligt tror på deres særlige evner til at gennemskue folk eller tale med ånderne.

Teknikken består i først at anvende generelle beskrivelser baseret på forer-effekten, krydret med fordomme ud fra personens udseende, tøj, køn, etnicitet eller andre indikatorer, der giver en høj statistisk sandsynlighed for at ramme rigtigt.

Man formulerer sig tilpas upræcist til at man ikke bliver fanget i falske påstande. Eksempelvis:

”Du har været igennem nogen forandringer i den seneste tid?” De fleste har oplevet en eller anden forandring. Her kan folk selv finde på episoder der passer med dette og ofte vil de tale langt mere en den der foretager læsningen.

Efterfølgende fortsætter man ud fra de sproglige og kropslige reaktioner man får fra den der bliver læst. Er reaktionerne positive fortsætter man og er de negative taler man i en anden retning.

Hvis de ikke reagerer positivt med kropssprog eller hvad de siger kan læseren altid uddybe med ”den senere tid betyder ikke nødvendigvis uger eller måneder, det kan sagtens være et par år” eller ”forandringerne behøver ikke være revolutionerende for dit liv”.

Andre formuleringer vil typisk inkludere formildende udtryk, som ”du er måske lidt usikker”. Ved ja tager man fuld kredit for læsningen og ved nej fortsætter man blot uden at hæfte sig ved det fordi man kun sagde ”måske”.

Ideomotorik: Begrebet handler om beskriver hvordan det psykiske kan påvirke vores kropslige motorik også selvom vi ikke nødvendigvis er bevidste om det. Dette kaldes også en psykosomatisk effekt som kan observeres ved forsøg med at tænke på en retning som et pendul svinger som viser sig selvom man forsøger at lade være med at bevæge sig.

Falsk hukommelse: En undersøgelse om børn fra en skole, der var blevet beskudt af en snigmorder, viste at de elever som ikke havde været fysisk til stede under selve skyderiet, senere havde udviklet personlige erindringer om at de rent faktisk var til stede under angrebet. Disse erindringer var opstået på baggrund af kammeraternes oplevelse af hændelsen.

Korttidshukommelse: Når man husker på noget der lige er sket for højest et par minutter siden.

Langtidshukommelse: Når vi husker noget efter længere tid.

Hermann Ebbinghaus: beskriver hvordan mennesket med vores korttidshukommelse typisk kan huske 7 +/- 2 enheder altså 5-9 tal, bogstaver eller lignende.

Chunking: Når vi grupperer enheder på en meningsfuld måde kan mennesket huske væsentligt mere end 5-9 enheder. I stedet for at huske et telefon nummer som 6 1 7 9 3 1 8 5 eller bogstaverne k i a g e d f i s k e r i kan vi gruppere det på følgende måde og huske væsentligt lettere og mere: 61 79 31 85 (4 enheder) og kia ged fiskeri (3 enheder).

Frederick Bartlett: Siger at vi med vores korttidshukommelse kan huske mere end 5-9 enheder når der er tale om noget meningsfuldt. Dette gælder også for langtidshukommelsen. Dog har vi en tendens til at omskrive historier når vi genfortæller dem selvom vi kan huske meget.

Max Wertheimer Gestaltlove:

- Er en beskrivelse på hvordan vi sanser og hvordan den menneskelige hjerne opfatter sammenhæng/ perception i omgivelserne.
- Gestalt er en samling af egenskaber, der tilsammen betyder mere end summen af dets elementer.
- Vi opfatter ikke i detaljer men forsøger at skabe helheder mønstre og systemer. Eksempelvis ☺ ☹ Selvom disse to smileys er ens bortset fra munden, så har mennesket en tendens til at opfatte øjnene som triste på den smiley der ked af det og glade på den med glad mund.

Elementer som er placeret nær hinanden (i forhold til andre elementer) opfattes som sammenhørende

Elementer som ser ens ud opfattes som sammenhørende

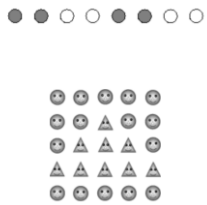

Elementer som er placeret eller forbundet med en linje eller kurve opfattes som sammenhørende

Elementer, der er lukket inde (af kasser eller streger) opfattes som sammenhørende normalt vil vi gøre en ufuldstændig figur komplet.

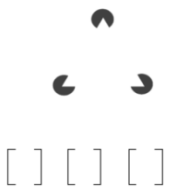

Ved overlappende stregtegninger af geometriske former vil man opfatte, at der er tale om flere enkelte og isolerede geometriske former, og man vil normalt ikke se en større og kompleks form.

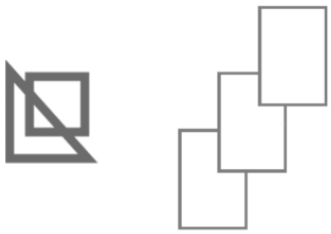

Det mindste, afgrænsede areal på en flade vil først blive opfattet som en figur (og ikke baggrunden). Vi kan dog se både figur og grund, men aldrig samtidigt.
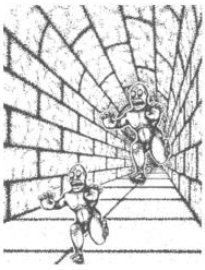
Sammenhæng er vigtig for vores opfattelse af det enkelte element